

۳- ترجمه بعد از ویرایش

نخستین برگه

کوششهایی که برای خواندن داستان اسرارآمیز بزرگ انجام شده است به اندازه فکر بشر قدمت دارد. معذرت می‌خواهم فقط سیصد و اندی سال است که دانشمندان خواندن خط این کتاب را شروع کرده‌اند. از آن زمان، یعنی از زمان گالیله و نیوتن به این طرف قرائت داستان به سرعت پیش رفته است. شیوه‌های تحقیق و روشهای منظم جستجو و تعقیب نشانه‌ها تکامل یافته است. بسیاری از معماهای طبیعت کشف شده‌اند. گویان که بعضی از راه‌حل‌ها در پرتو تحقیقات بعدی موقتی و سطحی بوده‌اند.

همانگونه که خود استاد در مقدمه کتاب بیان فرمودند: ویراستار با دقت خاص خویش لغات و عبارات متروک را برداشته و بجای آن از لغات و عبارات جدید مورد قبول استفاده کرده است. برای مثال عنوان «The first clew» در مرتبه اول «نخستین کلید رمز» معنی و بعد از ویرایش به «نخستین برگه» تغییر می‌یابد. از آخر پاراگراف جمله «در روشنی تحقیقات بعدی» به «در پرتو تحقیقات بعدی» اصلاح می‌شود. شما به عنوان نویسنده امروزه از کلمه «روشنی» به صورت اسم، فقط با کلماتی توأما استفاده می‌کنید که به نحوی با روشنایی سروکار داشته باشند. و بهتر این که مانیز همانند ویراستار نکته‌سنج این کتاب از کلمه «پرتو» بجای «روشنی» استفاده کرده و یا این که بگوییم در «سایه تحقیقات بعدی». بگذریم؛ در جای دیگر در قسمت «میدان»، «نسبیت» استاد آرام جمله‌ای را بدین صورت ترجمه کرده‌اند:

... و نیز این حقیقت را مکشوف داشتند که در تنوری نسبیت عمومی نسبت بدو مفهوم «زمان» و «مکان» تعمیمهای جدیدی پیدامی‌شود.

(قبل از ویرایش)

و باز ویراستار جمله را بدین صورت می‌آراید:

... و نیز نشان می‌دهند که نظریه نسبیت عمومی به تعمیم دیگری در مفاهیم «زمان» و «فضا» منجر می‌شود.

(بعد از ویرایش)

در جمله فوق ویراستار به غیر آرایش جمله توجه مترجم و یا نویسنده را به «اجتناب از درازنویسی» معطوف می‌دارد. و اما در بحث مربوط به متون فیزیک به ترجمه‌هایی نیز برمی‌خوریم که به نظر این حقیر ویرایش آن به دقت انجام نگرفته است.

به این جمله از ترجمه کتاب (فیزیک هالیدی - ناشر مرکز نشر دانشگاهی) توجه فرمایید:

اصل انگلیسی جمله

Surements and observations were made from an inertial frame. This we recall is a reference frame that is either at rest or is moving at constant velocity with respect to the average positions of the fixed stars. it is the set of reference frames defined by Newton's first law, namely, that set of frames in which a body will not be accelerated ($a = 0$) if there are no identifiable force - Producing bodies in its environment ($F = 0$). The choice of a reference frame is always ours to make, so that if we choose to select only inertial frames, we do not restrict

جمله پس از ویرایش

اینرسی صورت می‌گیرند. این دستگاه مرجع، چنانکه به خاطر می‌آوریم، دستگاهی که نسبت به ستارگان ثابت یا ساکن است و یا سرعت ثابتی در حال حرکت است. دستگاه‌های اینرسی مجموعه‌ای از دستگاه‌های مرجع هستند که توسط قانون اول نیوتون تعریف می‌شوند، یعنی دستگاه‌هایی هستند که اگر در آنها اجسام قابل شناسایی تولیدکننده نیرو در محیط یک جسم وجود نداشته باشند ($F=0$)، آن جسم شتاب نخواهد داشت.

در ترجمه فارسی آن، عبارت «Average positions» که مکانهای میانگین معنی می‌شود» به طور کلی از قلم افتاده است و عجیب این که بعد از ویرایش نیز به آن اشاره‌ای نرفته است.

به نظر من همانگونه که اداره استاندارد پس از این که جنسی را از لحاظ مرغوبیت تأیید کرد، مهری بر آن می‌زند و اجازه توزیع آن را صادر می‌کند، مرکزی نیز باید جهت ویرایش کلیه متون و مقالات به وجود آید تا پس از کنترل و تأیید، اجازه نشر آنها صادر شود.

مرحوم استاد مجتبی مینوی در محلی گفت: ترجمه بدون ویرایش، عکسی بدون رتوش است. در کار عکاسی گهگاهی زوایا به خوبی دیده نمی‌شود و مثلا ممکن است چشم چپ همانند چشم راست از آب در آید. مهارت عکاس ماهر در این است که پس از آماده شدن عکس، عیوب آن را دریافته و به اصلاح آن همت گمارد.

دوستی کتابی را در زمینه علوم اجتماعی ترجمه می‌کرد. بعداً بر بنده منت نهاد و ترجمه را جهت ویرایش قسمتی از آن به من سپرد. باور نمی‌کنید که در همان مقدمه کار ما به دعوا کشید و در دعوا نیز بر سر جمله انگلیسی:

The hard people (of course Die

hard Wipp infuse Their ideas ...

بود که ایشان ترجمه کرده بودند: «مردمان سرسخت البته آنهاپی که به سختی نیز خواهند مرد» عقیده‌شان را به دیگران ...

البته از سیاق کلام معلوم بود که Diehard معنی «کسانی را می‌داد که در عقیده خود پابرجا هستند» و یا «جان سخت» معنی می‌شد نه این که به سختی می‌میرند.

در یک کلمه «اعتماد» باید بین ویراستار و مترجم وجود داشته باشد. ویراستار نیز باید بغیر از تجربه، دارای عدل و انصاف باشد. کارش به دقت انجام پذیرد. هدفش بهبود کار مترجم باشد و قلم خود را جز در راه خیر و صلاح مترجم و ناشر به کار نگیرد. بنده در آخر خاطره‌ای را از زبان یک دوست برایتان تعریف و به این مقوله خاتمه می‌دهم. زمان تعطیلی دانشگاه هر کس مجبور بود کاری انجام دهد. دوستم می‌گفت: «سهم من ترجمه کتابی بود که مرکز برایم تعیین کرد. پس از چندی نامه‌ای به دستم رسید مبنی بر این که نمونه‌ای از کارم را جهت بررسی و شاید ویرایش به مرکز ارسال دارم. بنده نیز اجابت کردم و آن مقدار کاری را که ترجمه کرده بودم به تهران فرستادم. پس از بررسی، ترجمه به من برگردانده شد و تغییری در آن یافتم که به جای این که بر معلوماتم بیفزاید باعث شوخی و مزاح دیگران شد. از جمله تغییرات انجام گرفته:

«طول» به «دراز»

و «لذا» به «لهدا»

و «سریض» به «...» تغییر یافته بود که پس از تعمیق معلوم شد که مثلا ویراستار کاری انجام داده است!

منابع:

۱- چهارمقاله

۲- پادشاهان سربریده در تاریخ ایران، فواد فاروقی

۳- راهنمای نویسنده و ویراستار، شورای کتاب کودک

تهران - ۱۳۶۰

۴- ویراستار چگونه آدمی است و چه می‌کند - ترجمه

ناصر ایرانی

۵- تکامل علم فیزیک، ترجمه احمد آرام

۶- فیزیک هالیدی - ترجمه مهدی گلشنی - ناصر

مقبلی

۷ - چگونه از وزن خود بکاهیم، نوشته دکتر ا.جی.

ریچاردسون

۸- تاثیر اسلام در اروپا، نوشته مونتگمری وات

۹- سلسله مقالات جهاد دانشگاهی در مورد ترجمه

و ویرایش

اطلاعات علمی

۶ شماره ۳۷۹ پی در پی